

Ана Будак*

Правни факултет, Универзитет у Београду

ПРАВО НА ИМОВИНУ У КОНТЕКСТУ ЉУДСКИХ ПРАВА СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ПРАКСУ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Сажетак

Члан 1 Протокола 1 Европске конвенције о људским правима штити фундаментално право на мирно уживање имовине. Ово право подлеже ограничењима, чија се прихватљивост процењује у сваком конкретном случају на основу теста од шест питања који је утврдио Европски суд за људска права. Рад се бави анализом случајева у којима је Суд, применом наведеног теста, утврђивао повреду члана 1 Протокола 1 Европске конвенције о људским правима. Методом синтезе постојећих теорија из области заштите права на имовину, дескриптивним методом и методом анализе садржаја релевантне праксе Европског суда за људска права дошло се до закључка да је Европски суд за људска права, по правилу, налазио кршење права на имовину уколико мере које је држава предузела у конкретном случају нису биле у јавном или општем интересу, пропорционалне или легалне.

Кључне речи: право на имовину, ограничења права на имовину, људска права, Европска конвенција о људским правима, Европски суд за људска права.

---

* ana.budak@ius.bg.ac.rs

УВОД

Право на имовину данас има веома важно место међу правима које штити Европски суд за људска права. „Право на имовину“ је скраћени назив за право сваког лица (и физичког и правног) на заштиту од аката којима се укидају или ометају имаочева права коришћења и располагања.¹ Ово право је, и поред свог несумњивог значаја, до данас остало недовољно заштићено иако га изричито признају Универзална декларација о људским правима, Америчка конвенција о људским правима, Афричка повеља о људским правима и Протокол 1 уз Европску конвенцију о људским правима.²

Право на имовину данас је једно од најчешће кршених права Конвенције о људским правима, на трећем месту, и то одмах након права на суђење у разумном року и права на правично суђење. Закључно са 1. јануаром 2010. године 14,58% свих пресуда у којима је Европски суд за људска права нашао кршење Конвенције о људским правима тичало се права на имовину; 26,37% пресуда тичало се дужине поступка и 21,10% пресуда тичало се права на правично суђење из члана 6 Конвенције.³

Укључивање права на имовину у Европску конвенцију о људским правима било је контроверзно. Посебно су Велика Британија и Шведска изразиле забринутост око питања да ли би укључивање права на имовину у Европску конвенцију о људским правима могло исувише ограничити право државе да примењује програме национализације.⁴ Стога, право на имовину регулисано је са две године закашњења – 1952. године Протоколом 1 уз Европску конвенцију о људским правима.

Члан 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима прописује да свако физичко и правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити

1 Milan Paunović, Boris Krivokapić, Ivana Krstić, *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2015, стр. 217.

2 Исто. стр. 218.

3 ECHR-online, *The right to property – Introduction*, <http://echr-online.info/right-to-property-article-1-of-protocol-1-to-the-echr/introduction/>, 10/03/2019.

4 David John Harris, Michael O’Boyle, Ed Bates, Carla Buckley, *Law of the European convention on human rights*, Oxford University Press, Oxford, 2014, стр. 516.

лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права. Члан 2 Протокола 1 уз Европску Конвенцију о људским правима прописује да претходне одредбе, међутим, ни на који начин не утичу на право државе да примењује законе које сматра потребним да би регулисала коришћење имовине у складу с општим интересима или да би обезбедила наплату пореза или других дажбина или казни. Наведени члан 1 Протокола 1 Европске конвенције о људским правима не намеће држави позитивне обавезе – обавезе да активним радњама штити право на имовину, већ негативне обавезе – да се не меша у мирно уживање имовине било ког физичког или правног лица.

Имајући у виду да је последњих година Европски суд за људска права у многим случајевима нашао да је држава прекорачила поље слободне процене и тиме прекршила право на имовину гарантовано чланом 1 Протокола 1, предмет овог рада је анализа јуриспруденције Европског суда за људска права и његових метода испитивања евентуалне повреде члана 1 Протокола 1. При наведеној анализи коришћен је метод синтезе постојећих теорија из области заштите права на имовину, дескриптивни метод те метод анализе садржаја релевантне праксе Европског суда за људска права.

Имајући наведено у виду, рад је организован на следећи начин. Први део рада представља право на имовину кроз праксу Европског суда за људска права, као и тзв. „три правила“, питање оправданости мешања у имовину и тест од шест питања који је Суд дефинисао у својој јуриспруденцији. Анализом релевантне праксе Суда у другом делу рада представљен је домаћај права на имовину. Трећи део рада детаљно се бави питањем оправданости мешања државе у мирно уживање имовине. На крају су изведени релевантни закључци о ставу Суда приликом процене кршења члана 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима, са практичним импликацијама на тешкоће по државу у поступку доказивања.

1. ПРАВО НА ИМОВИНУ – ТРИ ПРАВИЛА, ОПРАВДАНО МЕШАЊЕ У ИМОВИНУ И ТЕСТ ПИТАЊА

У једној студији анализирани су случајеви од 1993. год. до 2003. год. и утврђено је да је Европски суд за људска права нашао скоро 200 случајева кршења члана 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима. У истој студији наведено је да је број кршења наведеног члана висок у односу на укупан број случајева, што је објашњено тиме да само подносиоци који осећају да имају јак случај исти износе пред Европски суд за људска права.

Први случај у коме је Суд нашао кршење права на имовину је случај *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*.⁵ У овом случају, као и у другим градовима после светског рата, државе су масовно реконструисале градове. Овде је држава планирала да реконструише објекте подносилаца, али планови су се мењали и на крају никада нису ни спроведени. Наиме, дате су дозволе за експропријацију са ограниченим временским трајањем у коме је поступак морао бити покренут, при чему власници не би били лишени права својине. Ова дозвола је у случају *Sporrong* била на 23 године, а у случају *Lönnroth* 8 година; исто тако, забрана градње је у случају *Sporrong* била 25 година, а у случају *Lönnroth* 12 година. *Sporrong* и *Lönnroth* сматрали су да њихов случај представља незаконито мешање у право на имовину. *Sporrong* и *Lönnroth* тврдили су да су услед наведеног били лишени права да продају своју имовину по нормалним ценама на тржишту. Поред тога, они су тврдили и да би преузели на себе изузетно висок ризик да су инвестирали у своју имовину.

У случају *Sporrong and Lönnroth v. Sweden* Суд је одбацио аргумент Шведске да је право својине подносилаца остало нетакнуто и истакао да је право на уживање права својине било значајно смањено (*de facto* лишавање имовине) и закључио да је дошло до кршења члана 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима. Наиме, Суд је истакао да је

5 *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, Judgment, Merits, App. no. 7151/75 (A/52), App. no. 7152/75 (A/52), IHRL 36 (ECHR 1982), 23rd September 1982, European Court of Human Rights [ECHR].

њихово право на имовину било „лишено своје супстанце“ за време док су мере у питању биле на снази.⁶

У наведеном случају Суд је анализирао члан 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима и навео да се он „састоји од 3 правила: принципа мирног уживања имовине (прва реченица првог параграфа члана 1 Протокола), лишавање имовине подвргнуто је одређеним условима (друга реченица првог параграфа члана 1), док се у другом параграфу предвиђа право државе да контролише право на имовину у складу са општим интересима, примењујући законе које сматра потребним.“⁷

У литератури се сматра да члан 1 Протокола 1 садржи три одвојена права: права на заштиту од лишавања имовине, права на заштиту од контроле коришћења имовине, као и генералног резидуалног права на заштиту од мешања у мирно уживање имовине, које не конституише нити лишавање имовине нити контролу коришћења.⁸

Дакле, применом три горе наведена правила Суд ће утврдити да ли је дошло до мешања власти у право имовине. Власти не смеју бити арбитрарне. Такође, примена закона не сме бити дискриминаторска. Ово такође значи да правила националног права морају бити довољно доступна, прецизна и предвидљива.⁹

У *Sporrong and Lönnroth v. Sweden* случају Суд наводи да нема кршења члана 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима уколико се докаже да је мешање државе било оправдано (легитиман циљ), при чему је терет доказивања на држави. Да би било оправдано, мешање државе у право својине такође мора бити и пропорционално, истичући да „Суд мора да одреди да ли је одржан фер баланс између општег интереса заједнице и заштите фундаменталних права

6 Исто, пара. 58.

7 Исто, пара. 61.

8 Jonathan Griffiths, *Constitutionalising or harmonising? The Court of Justice, the right to property and European copyright law*, 2013, стр. 7.

9 Hendrik D. Ploeger, Daniëlle A. Groetelaers, „The importance of the fundamental right to property for the practice of planning: An introduction to the case law of the European Court of Human Rights on Article 1, Protocol 1”, *European Planning Studies*, Taylor & Francis, Oxfordshire, бр. 15(10)/2014, стр. 1430.

појединаца.¹⁰ Суд даље наводи да је фер баланс инхерентан читвој Конвенцији. У овом случају Суд је нашао да фер баланс није пронађен. Надаље, како би било оправдано, свако мешање у право на имовину мора служити легитимном циљу у општем или јавном интересу.¹¹

Мешање државе у уживање права својине мора бити легално, односно испуњавати услов правне сигурности – „Правна сигурност подразумева постојање и усклађивање са доступним и довољно прецизним домаћим правним прописима, који задовољавају нужне захтеве концепта „закон““ Ово укључује право на правични поступак, посебно да мере у питању буду изречене и извршене од стране надлежног органа и не сме бити арбитрерно.¹² Принцип законитости инхерентан је целој Конвенцији и мора бити задовољен, која год од три правила да се примењују.

Код лишавања имовине важно је истражити не само формално лишавање имовине, већ и *de facto*, као што је био случај у *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*. Ово је у складу са приступом усвојеним у општем међународном праву да „мере државе могу да се мешају у право својине до таквих размера да право својине постане толико бескорисно да се мора сматрати експроприсаним“.¹³

Пример *de facto* лишавања права на имовину представља и случај *Papamichalopoulos v. Greece*¹⁴, где су подносиоци представке били власници вредне земље у Грчкој, која је укључивала и плажу. Они су добили дозволу Грчке Канцеларије за туризам да изграде комплекс хотела. Међутим, убрзо затим успостављена је војна диктатура у Грчкој. Њихова земља је 1967. године предата морнарици, која је ту успоставила своју

10 *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, Judgment, Merits, App. no. 7151/75 (A/52), App. no. 7152/75 (A/52), IHRL 36 (ECHR 1982), 23rd September 1982, European Court of Human Rights [ECHR], пара. 73.

11 *James and others v. United Kingdom*, Merits, App. no. 8793/79 (A/98), [1986] ECHR 2, [1986] 8 EHRR 123, IHRL 55 (ECHR 1986), 21st February 1986, European Court of Human Rights [ECHR], пара. 46.

12 *Winterwerp v. the Netherlands*, App. no. 6301/73, A33 (1979), European Court of Human Rights, 24 October 1979.

13 *Case concerning Starrett Housing Corporation and the Government of the Islamic Republic of Iran*; Interlocutory award of December 1983 by Iran- United States Claims Tribunal.

14 *Papamichalopoulos v Greece*, A260-B, European Court of Human Rights, 24 June 1993.

базу и одмаралиште. Земљиште никада није било формално експроприсано у смислу да је право својине пренето морнарици, али је дошло до *de facto* експропријације.

У Приручнику Савета Европе о примени члана 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима¹⁵ наводе се шест питања које је потребно поставити да би се утврдило да ли је дошло до повреде права на имовину из члана 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима. Приручник сугерише да ће кршење наведеног члана постојати уколико је одговор на било које од питања 4, 5 или 6 „не“.

Питања која чине наведени тест за утврђивање повреде члана 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима су: 1) да ли постоји право на имовину из члана 1 Протокола 1; 2) да ли је било мешања у то право (ово је објективни критеријум); 3) у која од три правила из члана 1 Протокола 1 се мешање може сврстати; 4) да ли мешања служи легитимном циљу - јавном или општем интересу; 5) да ли је мешање пропорционално; и 6) да ли је мешање усаглашено са принципом правне сигурности, односно законитости.

2. ДОМАШАЈ ПРАВА НА ИМОВИНУ

Широки скуп права која подразумевају економски интерес могу се сматрати правом на имовину у смислу члана 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима. Пракса показује да се, *inter alia*, правом у смислу члана 1 Протокола 1 могу сматрати: удео у фирми, легитимно очекивање, клијентела, економски интерес у вези са вођењем ресторана, право на пензију, права бесправних насењеника.

*Bramelid and Mramstrom v. Sweden*¹⁶ тицао се две приватне фирме које су поседовале уделе у познатој компанији у Шведској. Према новом Закону о компанијама, компанија која је поседовала више од 90% удела и права гласа у некој компанији, могла је да присили остале стејкхолдере да им

¹⁵ Monica Carss-Frisk, The right to property: A guide to the implementation of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, 2001, стр. 9-10.

¹⁶ *Bramelid and Malmstrom v. Sweden*, Application no. 8588/79 and 8589/79, European Court of Human Rights, 12 October 1982.

продају остатак удела по цени која би им била плаћена да се продаје на јавној продаји или по цени коју би одредио арбитар. Подносиоци представке жалили су се што су морали да продају свој удео по мањој цени од тржишне (цена је била одређена од стране арбитра). Комисија је истакла да, иако се у Протоколу 1 не помиње изричито реч „експропријација“, она је то подразумевала када је помињала „лишавање“. Међутим, Суд није нашао кршење права на имовину.

*Pine Vallay Developments Ltd. v. Ireland*¹⁷ је случај који се тичао компаније Pine Valley која је купила земљиште у Ирској погодно за изградњу, ослањајући се на дозволу министра према којој је ту било могуће градити индустријска/пословна постројења. Ипак, то земљиште је према плану било лоцирано у пољопривредној зони и није било планирано за изградњу. Ирска је истакла да је њен министар деловао *ultra vires*. Европски суд за људска права истакао је да је компанија имала легитимно очекивање да гради на том земљишту. Подносиоци су се позвали и на кршење члана 14 Конвенције о људским правима - да су били жртве дискриминације, истичући да је у међувремену донет Закон о конвалидацији дозвола за планирање, као и да је другима то право признато. Суд је нашао кршење и члана 12 Конвенције. Оно што је после овог случаја постало јасно јесте да уколико подносилац представке може да докаже „легитимно очекивање“, пружиће му се заштита из Конвенције о људским правима.

У случају *Van Marle and Others v. Netherlands*¹⁸ подносиоци представке биле су рачуновође са неколико година искуства, када је донет нови закон који је прописивао као нужан услов за наставак рада добијање дозволе пред Одбором за дозволе. Оне су аплицирале за дозволу, али су одбијене са образложењем да нису задовољиле критеријуме. Суд је истакао да су за године рада створиле клијентелу која се по многим својим аспектима може сврстати у право на имовину.

---

17 *Pine Vallay Developments Ltd. v. Ireland*, App. no. 12742/87, European Court of Human Rights, 29 November 1991.

18 *Van Marle and Others v. Netherlands*, App. no. 8543/79; 8674/79; 8675/79; 8685/79, European Court of Human Rights, 26 June 1986.

У случају *Traktor Aktiebolag v. Sweden*¹⁹ подносилац представке било је правно лице које је водило ресторан који је имао дозволу за продају алкохола. Жена кој је била власник ресторана имала је проблема са порезима, из ког разлога је повучена лиценца за продају алкохола, што је за последицу имало затварање ресторана. Суд је закључио да је повлачење лиценце имало лош ефекат на углед ресторана, те да економски интерес у вези са вођењем истог представља право у смислу члана 1 Протокола 1 Европске Конвенције о људским правима.

У случају *Muller v. Austria*²⁰ подносилац представке радио је као бравар у Аустрији и Луксембургу и плаћао је и обавезно и добровољно пензионо осигурање. У међувремену, Аустрија и Луксембург склопили су уговор који је за последицу имао да подносилац представке није добио онолику пензију колику је требало да добије. Комисија је одбацила представку и истакла да члан 1 Протокола 1 не гарантује тачно одређени износ. Иако је ова представка одбачена, одлука је важна јер је право на пензију препознато као имовина у смислу члана 1 Протокола 1.

У случају *Öneryildiz v. Turkey*²¹ подносилац представке је живео са породицом у нелегално саграђеном сиромашном насељу непосредно поред депоније. После експлозије депоније, кућа подносиоца представке је уништена. Европски суд за људска права закључио је да постоји кршење права на имовину јер је Турска пустила подносиоца представке да несметано ту живи пет година, повезала га са водоводом и чак наплаћивала и таксе, чиме је подносиоцу *de facto* стављено до знања да има имовински интерес на свом дому. У свом издвојеном мишљењу судија Муларони исказује страх да ће сви имаоци нелегално саграђених објеката моћи да тврде да имају право својине заштићено чланом 1 Протокола 1 ако су власти толерисале употебу земљишта (судија наводи пример илегално подигнутих скупочених вила и хотела којима би се пружила заштита). Судија Муларони својим илустративним примером објашњава како би имаоци нелегалних скупочених вила и хотела саграђених на обалама или другде, тј. они који флагрантно крше право, имали заштиту у смислу члана 1

19 *Traktor Aktiebolag v. Sweden*, App. no. 10873/84, European Court of Human Rights, 7 July 1989.

20 *Muller v. Austria*, App. no. 5849/72, European Commission of Human Rights.

21 *Öneryildiz v. Turkey*, App. no. 48939/99, European Court of Human Rights, 30 November 2004.

Протокола 1 Европске Конвенције о људским правима јер су их власти толерисале неко време.

Поштујући и уважавајући став судије Муларони, не можемо пренебрегнути чињеницу да је Турска у конкретном случају подносиоцу представке заиста створила уверење да је његово право на имовину као такво признато од стране државних органа. Ово посебно имајући у виду да је Турска подносиоцу представке наплаћивала порезе. С тим у вези, не би било правично наплаћивати порез на имовину, са једне стране, а са друге стране ме признавати исто то право. То би се косило и са самом логиком будући да држава не признаје право на имовину које је као такво претходно препознала у поступку утврђивања пореза на имовину. Стога, као једино правично решење произлази да држава сноси последице за своје поступке - да призна право које је претходно сама препознала. Наравно, то не значи да треба легитимизовати нелегалну градњу, већ значи да државни органи треба да раде повезаније, усклађеније и системски будући да супротан рад штети не само њој самој, већ и њеним грађанима као лицима која не би смела сносити штетне последице за акте других.

Конвенција о људским правима праву на имовину признаје аутономни концепт у том смислу да није неопходно да национално законодавство препозна одређено право као право на имовину. Ипак, неопходно је да особа ужива неко право у националном законодавству које би се могло сматрати правом на имовину.

Наиме, концепт имовине у смислу Европске конвенције о људским правима не зависи од концепта имовине у националним законодавствима.²² Концепт имовине, дакле, има аутономно значење. Стога, Европски суд за људска права није везан условом да ли одређено право јесте право и у националним законодавствима.²³ Концепт имовине изражава се на разне начине, па тако, на пример, и да мора бити могуће

22 Camilo Basilio Schutte, *The European fundamental right of property: article 1 of Protocol no. 1 to the European Convention on Human Rights: its origins, its working, and its impact on national legal orders* (No. 9). Kluwer, Alphen, 2004.

23 Evert A. Alkema, Jan-peter Loof, „The Concept of Property–In Particular in the European Convention on Human Rights“, у зборнику: *The Right to Property–The Influence of Article 1 Protocol No. 1 ECHR on Several Fields of Domestic Law* (приредили: Jan-peter Loof, Hendrik Ploeger, Adriaan van der Steur), Shaker Publishing, Maastricht, 2000, стр. 17-28.

изразити је у новцу, тј. да мора имати новчану вредност, те да она не може бити апстрактан концепт, као што је то у доктрини грађанског права.²⁴

Илустративан пример у том правцу је случај *S v. United Kingdom*.²⁵ У овом случају две жене су много година живеле као мушкарац и жена. Једна од њих била је закупац државног стана, док друга жена није имала то право. Када је жена – закупац стана умрла, друга жена захтевала је да право закупа пређе на њу. Енглеско право дозвољавало је да право закупа може прећи на преживелог супружника једино у случају хетеросексуалног пара. Комисија је сматрала да нема повреде права на имовину у конкретном случају. Ово је случај из 1985. године. Питање је како би данас Суд одлучио, имајући у виду да би се овде легитимно могла поднети представка и за кршење члана 14 – забрана дискриминације.

Приручник Савета Европе јасно истиче да члан 1 Протокола 1 не гарантује право да се стекне имовина. Ово је јасно истакнуто и у случају *X v. Germany*.²⁶ Подносилац представке био је нотар у Немачкој. Жалио се на немачки закон који је нотарима наметуо обавезу да своје таксе смањи када су у питању цркве, универзитети и друге непрофитне организације. Комисија је одбацила представку и истакла да би захтев нотара могао бити сматран имовином једино у случају када би такав захтев био у вези са конкретним случајем - када су услуге већ извршене.

Неспорно је да и правна лица, једнако као и физичка лица, имају право на имовину из члана 1 Протокола 1. Међутим, питање је ко је титулар тих права код правних лица. Да ли само правно лице или стејкхолдери. Стејкхолдери немају то право. Наиме, „пробијање правне личности“ могуће је само изузетно – када правно лице из неког разлога није у стању да само поднесе представку. Овај принцип илуструје случај *Agrotexim v. Greece*²⁷ у коме су подносиоци представке били стејкхолдери пиваре у Атини. Да би превазишла проблеме,

24 Theo R. van Banning, *The human right to property*, Intersentia nv, Antwerpen, 2002, стр. 85.

25 *S v. United Kingdom*, App. no. 11716/85, European Commission of Human Rights, 14 May 1986.

26 *X v. the Federal Republic of Germany*, App. no. 8410/78, European Commission of Human Rights, 13 December 1979.

27 *Agrotexim v. Greece*, App. no. A330-A, European Court of Human Rights, 24 October 1995.

пивара је желела да развије две парцеле. Међутим, Атина је извршила експропријају истих. Суд је образложио свој став да стејкхолдери немају то право указивањем на могућност неслагања између стејкхолдера и извршног одбора или неслагања међу самим стејкхолдерима, у ком случају би постојале тешкоће у одређивању ко има право да поднесе представку.

У принципу, држава има широко поље слободне процене при имплементирању социјалних и економских политика које имају ефекат мешања у право на имовину. Ипак, то не значи да Суд нема улогу у процени легитимности таквог мешања.

Наиме, Европски суд за људска права је у случају *James and others v. United Kingdom* истакао да „иако Суд не може да замени своју сопствене процену за ону од националних власти, он је дужан да размотри мере у смислу члана 1 Протокола 1 и да, чинећи то, истражи чињенице у вези са актима националних власти.“²⁸

3. ОПРАВДАНО МЕШАЊЕ У ПРАВО НА ИМОВИНУ

Мешање у право на имовину дозвољено је искључиво у јавном или општем интересу. Један од најранијих случајева у којима је разматран овај услов био је *James v United Kingdom*.²⁹ Подносиоци представке били су повериоци имовине Војводе од Вестминстера, који је поседовао 2000 кућа у најелитнијем делу Лондона. Подносиоци су истакли да је имовина изгубила велики део своје вредности јер је усвојен закон којим је дугогодишњим закупцима омогућено да купе куће по нижим ценама од тржишних. Подносиоци су истакли да пренос власништва са једног лица на друго не може бити у јавном интересу, са чим се Суд није сложио и истакао је да пренос власништва у складу са законом који је за циљ имао социјалну правду може бити сматран у јавном интересу. Овде је Суд истакао став да су, имајући у виду њихово знање о сопственом друштву и њиховим потребама, националне

28 *James and others v. United Kingdom*, Merits, App. no. 8793/79 (A/98), [1986] ECHR 2, [1986] 8 EHRR 123, IHRL 55 (ECHR 1986), 21st February 1986, European Court of Human Rights [ECHR], пара. 46.

29 Исто.

власти, у принципу, у бољем положају од међународних судија да оцењују шта је у јавном интересу. Дакле, према систему успостављеном Конвенцијом, на државама је да дају иницијалну процену коју ће Суд поштовати, осим уколико је та процена очигледно без разумног утемељења. Суд у овом случају није нашао да је процена без разумног утемељења.

У случају *AGOSI v. United Kingdom*³⁰ подносилац је била немачка компанија AGOSI која се бавила топљењем метала. Једног дана брачни пар купио је 1500 златника, које су платили чеком, за који се касније испоставило да није валидан. Брачни пар покушао је да прокријумчари златнике у резервној гуми у ауту, али је превара откривена и царинске власти су заплениле златнике. Неколико месеци раније увоз златника био је забрањен у Енглеској, тако да је брачни пар осуђен за кријумчарење. AGOSI је захтевао од британских власти да им врате златнике истичући да су они и даје власници јер је у уговору који су закључили са брачним паром постојала одредба да ће пренос власништва бити извршен тек када буду плаћени. AGOSI је безуспешно тражио заштиту пред енглеским судовима. Европски суд за људска права је истскао да „фер баланс“ зависи од многих фактора, као што је, на пример, понашање власника које, у конкретном случају, укључује изванредан степен крвице и непажње, те је истакао да нема кршења права на имовину.

Тест пропорционалности сматра се најважнијим од укупно шест наведених корака у тесту процене кршења права на имовину из члана 1 Протокола 1 Европске конвенције о људским правима. Тест пропорционалности практично значи да мора постојати „фер баланс“ између захтева општег интереса и захтева заштите фундаменталних права појединца.³¹

Недавање никакве компензације може бити оправдана у само изузетним случајевима, као што је Суд истакао у случају *The Holy Monasteries v. Greece*³², где су власти, без икакве

30 *AGOSI v. United Kingdom*, App. no. 9118/80, European Court of Human Rights, 24 October 1986.

31 Hendrik D. Ploeger, Daniëlle A. Groetelaers, „The importance of the fundamental right to property for the practice of planning: An introduction to the case law of the European Court of Human Rights on Article 1, Protocol 1”, нав. дело, стр. 1431.

32 *The Holy Monasteries v. Greece*, App. no. 13092/87 and 13984/88, European Court of Human Rights, 9 December 1994, пара.71.

компензације, експроприсале пољопривредно земљиште манастирима које је стицано вековима уназад. Суд је истакао да у конкретном случају начин на који је имовина стечена (углавном донацијама) и чињеница да зависност манастира од државе није изузета, оправдавају експропријацију без икакве накнаде.

4. ЗАКЉУЧАК

Имајући у виду став Суда у досадашњим случајевима који су се тицали права на имовину, може се закључити да је Суд флексибилан приликом примене свог теста. Такође, примећено је да од шест питања које чине тест питање пропорционалности има највећи значај³³

Суд процењује да ли је дошло до кршења имовине у сваком конкретном случају. За државу је, како се показало, од пресудног значаја да докаже да је мешање у имовину било оправдано (терет доказивања је на држави). Уколико успе да докаже да је мешање у право на имовину било оправдано, Суд неће наћи кршење члана 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима.

Државе морају имати у виду да било какво мешање у право на имовину може бити оправдано једино уколико је оно у јавном или општем интересу. Можда још важније јесте доказати да је приликом предузимања одређених мера задржан тзв. „фер баланс“ између захтева општег интереса заједнице и заштите фундаменталног права појединца.

Неопходно је да грађани једне државе буду свесни постојања таквих мера којима се дозвољава мешање у њихово право на имовину, да такви закони буду доступни и довољно прецизни. Исто тако, они не смеју бити арбитрарни или дискриминаторски.

Из свега произлази да уколико Суд установи да у конкретном случају предузете мере нису биле у јавном или општем интересу, нису биле пропорционалне или нису биле

33 Hendrik D. Ploeger, Daniëlle A. Groetelaers, „The importance of the fundamental right to property for the practice of planning: An introduction to the case law of the European Court of Human Rights on Article 1, Protocol 1”, нав. дело, стр. 1437.

легалне, Суд ће наћи кршење члана 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима.

Чини се да државе имају тежак задатак приликом доказивања да су мере мешања у право на имовину биле оправдане. У сваком случају, државе би требало да воде рачуна да је право на имовину фундаментално право појединца те у складу са тим морају и деловати. Оне би увек требало да имају у виду да је њихова улога у промовисању и заштити овог права.

ЛИТЕРАТУРА

AGOSI v. United Kingdom, App. no. 9118/80, European Court of Human Rights, 24 October 1986.

Agrotexim v. Greece, App. no. A330-A, European Court of Human Rights, 24 October 1995.

Alkema A. Evert, Loof Jan-peter, „The Concept of Property–In Particular in the European Convention on Human Rights“, у зборнику: *The Right to Property–The Influence of Article 1 Protocol No. 1 ECHR on Several Fields of Domestic Law* (приредили: Jan-peter Loof, Hendrik Ploeger, Adriaan van der Steur), Shaker Publishing, Maastricht, 2000, стр. 17-28.

Bramelid and Malmstrom v. Sweden, Application no. 8588/79 and 8589/79, European Court of Human Rights, 12 October 1982.

Carss-Frisk Monica, *The right to property: A guide to the implementation of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights*, Council of Europe, Strasbourg, 2001.

Case concerning Starrett Housing Corporation and the Government of the Islamic Republic of Iran; Interlocutory award of December 1983 by Iran- United States Claims Tribunal.

ECHR-online, The right to property – Introduction, <http://echr-online.info/right-to-property-article-1-of-protocol-1-to-the-echr/introduction/>, 10//03/2019.

Traktor Aktiebolag v. Sweden, App. no. 10873/84, European Court of Human Rights, 7 July 1989.

Griffiths Jonathan, *Constitutionalising or harmonising? The Court of Justice, the right to property and European copyright law*, 2013.

Harris David John, O'Boyle Michael, Bates Ed, Buckley Carla, *Law of the European convention on human rights*, Oxford University Press, Oxford, 2014.

J James and others v. United Kingdom, Merits, App. no. 8793/79 (A/98), [1986] ECHR 2, [1986] 8 EHRR 123, IHRL 55 (ECHR 1986), 21st February 1986, European Court of Human Rights [ECHR].

Muller v. Austria, App. no. 5849/72, European Commission of Human Rights.

Öneryildiz v. Turkey, App. no. 48939/99, European Court of Human Rights, 30 November 2004.

Papamichalopoulos v. Greece, A260-B, European Court of Human Rights, 24 June 1993.

Paunović Milan, Krivokapić Boris, Krstić Ivana, *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2015.

Pine Vallay Developments Ltd. v. Ireland, App. no. 12742/87, European Court of Human Rights, 29 November 1991.

Ploeger Hendrik D., Groetelaers Daniëlle A., „The importance of the fundamental right to property for the practice of planning: An introduction to the case law of the European Court of Human Rights on Article 1, Protocol 1”, *European Planning Studies*, Taylor & Francis, Oxfordshire, бр. 15(10)/2014, 1423-1438.

S S v. United Kingdom, App. no. 11716/85, European Commission of Human Rights, 14 May 1986.

Schutte Camilo Basilio, *The European fundamental right of property: article 1 of Protocol no. 1 to the European Convention on Human Rights: its origins, its working, and its impact on national legal orders* (No. 9), Kluwer, Alphen, 2004.

Sporrong and Lönnroth v. Sweden, Judgment, Merits, App. no. 7151/75 (A/52), App. no. 7152/75 (A/52), IHRL 36 (ECHR

1982), 23rd September 1982, European Court of Human Rights [ECHR].

The Holy Monasteries v. Greece, App. no. 13092/87 and 13984/88, European Court of Human Rights, 9 December 1994.

Van Banning Theo R., *The human right to property*, Intersentia nv, Antwerpen, 2002.

Van Marle and Others v. Netherlands, App. no. 8543/79; 8674/79; 8675/79; 8685/79, European Court of Human Rights, 26 June 1986.

Winterwerp v. the Netherlands, App. no. 6301/73, A33 (1979), European Court of Human Rights, 24 October 1979.

X v. the Federal Republic of Germany, App. no. 8410/78, European Commission of Human Rights, 13 December 1979.

Ana Budak

RIGHT TO PROPERTY IN THE CONTEXT OF HUMAN RIGHTS WITH THE FOCUS ON CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Resume

Article 1 Protocol 1 of the European Convention on Human Rights guarantees the fundamental rights of the peaceful enjoyment of one's possessions. This right is object to restrictions, whose acceptability is determined in each particular case on the basis of the six questions test defined by the European Court of Human Rights. The paper analyses the cases in which the Court applied the aforesaid test in order to determine the breach of Article 1 Protocol 1 of the European Convention on Human Rights. By using the synthesis method on the existing theories concerning property rights protection, and by applying descriptive method and content analysis to relevant practice of the European Court of Human Rights, it was concluded that the European Court of Human Rights regularly found the breach of property rights if the measures undertaken by the contry in the particular case were not in public or general interest, proportional or legal.

Countries must take into account that any interference with property right may be legitimate only if it is in public interest. Perhaps more important is to prove that when an undertaking is made, a fair balance between the requirements of public communal interest and the protection of fundamental individual rights is maintained.

It is necessary that the citizens of a country are aware of such measures which allow the interference with their property rights and that such laws are publicly available and sufficiently precise. Likewise, such laws must not be arbitrary or discriminatory.

Consequentially, if the Court establishes that in a particular case the undertaken measures were not in public interest, were disproportional or illegal, the Court will find the breach of Article 1 Protocol 1 of European Convention on Human Rights.

Countries appear to have a difficult task when proving the justification of property right interference. Nevertheless, the countries should take care that the property right is the fundamental individual right, and need to act accordingly. They should always be aware of their role in promoting and protecting this right.

Keywords: right to property, limitation of property rights, human rights, European Convention Human Rights, European Court of Human Rights.